

Araştırma Makalesi / Research Article

TANIKLARIN HATIRALARINA GÖRE MİLLİ MÜCADELE YILLARINDA KÜTAHYA

Barış METİN¹

Öz

Batı Anadolu’da Uşak, Afyon, Kütahya ve Eskişehir’de Milli Mücadelenin yaşandığı, kasaba ve köylerde yaşayan ve halen hayatta olan kişilerin o günlere dair hatıralarının derlenmesi ve kayıt altına alınması için 1982 yılında Afyon Yurtiçi Batı Bölge Komutanlığı bir çalışma başlatmıştır. Bu çerçevede ilgili İl Milli Eğitim Müdürlüklerinin koordinasyonunda köylerde okul müdürü, muhtar ve imamlar söz konusu hatıraları toplamış ve bunları rapor haline getirmişlerdir. Böylece döneme dair resmi belgelere pek fazla yansımayan ancak o yıllarda yerelde yaşanan pek çok önemli olay gün ışığına çıkarılma fırsatı bulmuştur. Bu çalışmada söz konusu kaynaklardan elde edilen veriler çerçevesinde Yunan işgaline uğrayan Kütahya’nın kasaba ve köylerinde yaşananlar, tanıklarının anlatımı ile incelenmeye ve ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Milli Mücadele, Kütahya, Hatıra, Kurtuluş Savaşı, Mustafa Kemal Paşa.

KÜTAHYA DURING THE WAR OF INDEPENDENCE, ACCORDING TO THE MEMORIES OF THE WITNESSES

Abstract

In 1982, Turkish Military Headquarter Commanding based in Afyon initiated a study in order to compile and record the memories of the people who are still alive and who lived in towns and villages in Uşak, Afyon, Kütahya and Eskişehir provinces during the War of Independence. In this context, school principals, mukhtars and imams in villages, under the coordination of the relevant National Education Directorates, collected these memories and prepared a report. Thus, many important local events that took place in those years, but that were not reflected in the official documents of the period, came to light. In this study, within the framework of the data obtained from the aforementioned sources, the events that took place in the towns and villages of Kütahya, which was occupied by the Greek, was examined and revealed through the statements of witnesses.

Keywords: War of Independence, Kütahya, Memory, Independence War, Mustafa Kemal Pasha.

¹ Doç. Dr., Uşak Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilimler Öğretmenliği A.B.D. ORCID 0000-0003-3500-7897, baris.metin@usak.edu.tr.

Başvuru Tarihi (Received): 11.11.2020 **Kabul Tarihi** (Accepted): 27.01.2021

Giriş

Anadolu'nun en eski yerleşim yerlerinden olan Kütahya tarihte birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Hitit, Firigya, Lidya, Pers, Makedonya, Britanya, Bergama, Bizans, Roma, Germiyanogulları, Osmanlı, Devleti ve son olarak da Türkiye Cumhuriyeti bu topraklara hükmetmiştir (Karakas, 2000: 8).

Kütahya geçmişte olduğu gibi Milli Mücadele döneminde de adından çokça söz ettiren, pek çok önemli çarpışmanın yaşandığı bir bölgede yer almaktadır. 15 Mayıs 1919'da İzmir'in Yunan kuvvetleri tarafından haksız ve hukuksuz bir şekilde işgali Batı Anadolu'da ve yurdun diğer bölgelerinde büyük bir tepkiyi ve yaşanması muhtemel benzer işgaller için derin bir endişeyi beraberinde getirmiştir. Bu dönemde pek çok bölgede olduğu gibi Kütahya'da da işgal girişimlerine karşı Kuvayı Milliye teşkilatı kurulduğunu görmek mümkündür. Binbaşı İsmail Hakkı Bey'in komutasında ve Yüzbaşı İsmet, Yüzbaşı Süleyman ve Mülazım Tahsin Bey'in de içinde bulunduğu müfreze 20 Eylül 1919'da Kütahya'ya gelerek söz konusu amaç için faaliyetlere başlamıştır. Bu müfrezenin işgalci İngiliz kuvvetlerini Kütahya'dan çekilmek zorunda bırakması Kütahya'da Milli Mücadelenin ilk başarısıdır. İlerleyen günlerde Kütahya'da Çerkez Ethem'in emrindeki müfrezelerinde bu sürece katıldığı görülmektedir (Yıldız, 1982-1981: 49).

Bir taraftan Kütahya'da silahlı birlik kurma faaliyetleri devam ederken diğer taraftan ise Yunan işgal kuvvetleri Uşak ve Demirci'ye ulaşmış ve Simav'a doğru ilerlemişlerdir. 5 Eylül 1920'de ise Gediz'in düşmesinden sonra Yunan işgal kuvvetleri Kütahya'ya altı saatlik mesafesi olan Efendi Köprüsü'ne kadar ulaşmışlardır (Kahraman, 58). İlerleyen günlerde Türk kuvvetleri kısa sürede Gediz'i geri almayı başarmıştır ancak kesin olarak elde tutmak mümkün olmamıştır. Bu gelişmeler Kütahya'da panik yaşanmasına neden olmuş, hatta bazı memurlar ailelerini Ankara ve Eskişehir'e göndermeye başlamışlardır. (Yıldız, 1981-1982: 49). Diğer taraftan bu dönemde Türk kuvvetleri arasında Gediz savaşları sırasında ortaya çıkan sıkıntıları gidermek üzere komuta kademesinde bazı değişiklikler yapılmasına ve düzenli ordunun hızla kurulmasına karar verilmiştir. Ali Fuat Paşa, Gediz Muharebesi'nden sonra Moskova Büyükelçiliği'ne görevlendirilmiş, Batı Cephesi Kumandanlığına ise İsmet Bey, Güney Cephesi'ne ise Refet Bey atanmıştır. Bu durum Kuvayı Milliye'nin başında bulunan Çerkez Ethem ve arkadaşlarını ise tedirgin etmiş ve bir müddet sonra düzenli ordu ile Ethem Beyin kuvvetleri arasında yoğunluğu Kütahya sınırlarında gerçekleşen bir iç çatışma dönemi yaşanmıştır.

Bu fırsatı değerlendirmek isteyen Yunan işgal kuvvetleri bir taraftan Uşak'tan Dumlupınar istikametinde diğer taraftan da Bursa'dan Eskişehir istikametinde yeni bir taarruz gerçekleştirmişlerdir. Ancak Birinci ve İkinci İnönü savaşlarında arzu ettiği başarıyı sağlayamayan Yunan kuvvetleri, bu defa da Aslıhanlar-Dumlupınar bölgesinden saldırarak Türk kuvvetlerini iki cephe arasında bırakmaya çalışmış fakat hem birinci hem de İkinci İnönü çarpışmalarında mağlup olmuştur.

Yunan ordusu söz konusu başarısızlıklarına rağmen bir müddet sonra toparlanarak tarihte Kütahya- Eskişehir Muharebeleri olarak bilinen taarruzu gerçekleştirmiştir. İnönü Muharebelerini kaybetmeleri üzerine Yunanlılar, Türk Ordusunu kesin bir darbeyle yok etme hedef ve emelleri büsbütün artmıştır. Kütahya Eskişehir Muharebeleri tüm hızıyla sürüp giderken Yunan işgal kuvvetleri Uşak grubundan bir tümenle 10 Temmuz'da Uşak-Gediz istikametinde, dört tümenle de Dumlupınar-Altıntaş mevzii istikametinde harekâta başlamış, Afyona da bir tümen sürmüşlerdir. 12 Temmuzda öğleye doğru Uşak'tan yola çıkan Yunan Tümeni Gediz'e girmeye başlamış, böylece Gediz'de üçüncü defa işgal yaşamış, halk evlerine çekilmiş, Gediz derin bir sessizliğine gömülmüştür. İlerleyen günlerde 13 Temmuz'da Afyon, 14 Temmuz'da Tavşanlı, 17 Temmuz'da Emet, Simav, Seyitgazi ve Demirci işgal edilmiştir. Batı Cephesi birlikleri, Yunanlıların bu ilerleyişi karşısında 23 Temmuz'da Sakarya'nın

doğusuna doğru çekilmeye başlamışlardır (Kahraman, 68). Bu süreçte 17 Temmuz 1921’de Kütahya Yunan işgaline uğramış ve (Erendil,1980: 27.) bir yılı aşkın süre esaret altında kalmıştır. Bu dönemde sadece Kütahya merkezi değil, çevre kasaba ve köyler de Yunan işgaline uğramıştır. İşgal altındaki Türk halkı baslı ve zulmü derinden yaşamış, bu durumdan kurtulmak ve özgürlüğe kavuşmak için Kuvayı Milliyeye katılarak işgalci Yunan kuvvetlerine karşı savaşmış ve onlara önemli kayıplar verdirmişlerdir (Sezengöz, 2006: 80).

Yunan işgal kuvvetlerinin ilerleyişi Türk Ordusunca Sakarya Nehri önlerinde durdurulmuş ve yaklaşık bir yıl süren karşı taarruz hazırlıklarına başlanılmıştır. Türk ordusu Mustafa Kemal Paşa’nın kumandasında 26 Ağustos 1922’de Afyon Kocatepe’den taarruz etmiş ve kısa sürede Yunan kuvvetlerini geri çekilmeye zorlamayı başarmıştır (Öztürk, 2013). 30 Ağustos tarihinde ise Başkumandan Meydan Muharebesi ile Kütahya işgalden kurtulmuş ve yeniden Türk hâkimiyetine girmiştir (Yıldız, 1982-1981: 50 ve 51).

1. Derlenen Hatıralara Dair

1982 yılında Kara Kuvvetleri Afyon Yurtiçi Batı Bölge Komutanlığı’ndan, Mehmet BAŞOĞLU imzası ile Afyon, Kütahya, Uşak ve Eskişehir’deki ilgili makamlara birer yazı gönderilmiştir. Bu metinde bahsedilen şehirlerin kasaba ve köylerinde hala hayatta olan ve Kurtuluş Savaşı yıllarını görmüş, yaşamış kişilerle mülakat yapılması, bunların gerek ses kaydı ile gerekse yazılı olarak toplanması, bölge komutanlığına gönderilmesi istenmiştir. Sahada bu iş için ise daha çok okul müdürleri/öğretmenler, imamlar ve muhtarlar görev verilmiştir. Ayrıca vatandaşlara yöneltilmek üzere aşağıda belirtilen sorular tespit edilerek ilgililere gönderilmiştir.

“1919 – 1922 Kurtuluş savaşının tanıkları (Afyon-Kütahya-Eskişehir ve Uşak Şehirleri Köy ve Kasabalarında) sorulacak Soruları (5 Grupta 22 Soru)

Kronoloji (3) Soru;

1. Köy ve kasabanızın işgal edildiği tarih (nedir)?
2. Kurtuluş tarihi (nedir)?
3. Sizlere göre varsa diğer tarihler (nelerdir)?

İstatistik (7) Soru:

1. Balkan, 1. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşına köy ve ya kasabanızdan kaç kişi katıldı?

Bunlardan kaç şehit oldu, yaralandı ve geri geldi?

2. Civarınızda kaç şehit mezarı veya Yunanlılara ait mezar var?
3. O tarihlerde köy veya kasabanız kaç hane idi, şimdi kaç hanedir?
4. İşgal günlerinde Yunanlıların sizlerden aldığı hayvan (inek, koyun, tavuk, eşek vs. sebebiyle zararınız bugünkü para ile ne kadardır?
5. Yunanlılar mevzi kazdırmak, kağını çektirmek, su taşıtmak vb. hizmetler için sizden kaç kişiyi çalıştırdılar?
6. Milli Hükümetimize “Tekâlif-i Harbiye kanunu gereğince verdiğiniz mal, eşya, yiyecek nelerdir? Bunların karşılığının para olarak ödenip ödenmediği, bağışlanıp bağışlanmadığı?
7. Yunanlıların giderken terk ettikleri malzemenin cinsi, miktarı, şimdiki zamanda değeri, elinizde olanlar varsa müzelere teslim etmek isteyip istemediğiniz?

Hamaset – Kültür (3) Soru;

1. O günlerde Atatürk ve diğer komutanlarımız hakkında duyduklarınız, halk arasında söylenenler?
2. Kurtuluş Savaşının havasını yansıtan marş, türkü ve şiirler?
3. Köy ve kasabanızın savaşta temayüz etmiş kişilerin hakkında bildikleriniz (nelerdir)?

Silah Sesi – Muharebe (5) Soru;

1. Hangi gün ve saatte silah sesi duydunuz?
2. Köy ve kasabanız hangi yönden (işgal oldu), (doğu batı- Kuzey Güney) nerelerde çarpışma oldu?
3. Köyünüze düşman hatları arasında çizip (geçip) gelen ve sonda (sonra) dönen Türk keşif kolları var mıydı?
4. Köyünüz civarındaki düşman mevzilerinin yerleri (nereleridir)?
5. Köy ve kasabanız civarında esir alınan Yunanlılar (kaç kişidir)? Bunların rütbeleri ve miktarı (nedir)?

Diğer Sorular (5) Soru;

1. Yunan askerlerinin disiplini ve komutanlarına itaat dereceleri (nedir)?
2. Yunan askerlerinin halkımıza muamelesi (nasıldır)? Köy veya kasabanızın idaresi için kurdukları teşkilat (nedir)?
3. Bölgenizde azınlıklar (Rum, Ermeni, Yahudi) var mıydı? Varsa bunların işgalcilerle ilişkileri (nedir)?
4. Yunanlılardan kalma tesisler cephanelik, mevzi, hamam, fırın, aş evi vs. var mıdır?
5. Savaştan sonra köy veya kasabanızı eski askerler(den)² (Yunanlı) ve göç eden azınlıklardan ziyaret eden oldu mu? Oldu ise bunlardan bilgi ve anılar nelerdir?
6. (Öğretmen, imam, muhtar) Kurtuluş Savaşının tanıklarına sorulabilecek başka neler olabilir? Siz de 5-10 soru hazırlayın.

Sonuç;

1. Kurtuluş Savaşı günleriyle ilgili anılardan alınan dersler nelerdir?
2. Bugünkü gençlerimizin bunlardan hangilerini daha iyi ister ve tavsiye ederiniz?

İmza

Mehmet BAŞOĞLU”

Kütahya, Eskişehir, Afyon ve Uşak illeri, Milli Mücadele yıllarının işgal ve kurtuluş dönemlerinin yaşandığı oldukça önemli bölgelerdir. Buralarda meydana gelen olayları resmi belgelere yansıyan boyutuyla ele almanın yanında o günleri görenlerin anlatımıyla ortaya çıkarmanın da Milli Mücadele tarihi yazım alanına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu bakımdan Afyon Yurtiçi Batı Bölge Komutanlığı'nın başlattığı bir çalışma ile toplanan söz konusu hatıralar bilim insanlarına bu fırsatı sağlamaktadır.

Tanıkların anlatımıyla Kütahya'da Milli Mücadele yıllarına dair incelemeyi yapmaya başladığımızda yukarıda bahsedilen raporlara dayanan mevcut bilimsel incelemelerin bir hayli sınırlı olduğu görülmüştür. Ahmet Altıntaş tarafından hazırlanan “Milli Mücadele döneminde Afyon ve havalisi (1919-1922)” (Altıntaş 1990.) başlıklı yüksek lisans tezi ile Prof. Dr. Sadık Sarısamam tarafından hazırlanan “Uşaklıların Anılarında Milli Mücadele” başlıklı bildiri (Sarısamam 2014-313-328.) söz konusu kaynakların ilk defa kullanıldığı çalışmalardır. Bununla birlikte diğer bölgelere dair henüz bir incelemenin yapılmadığı anlaşılmıştır. Bu bakımdan Afyon Yurtiçi Batı Bölge Komutanlığı'nca hazırlatılan raporlara yansıyan yönleriyle Kütahya bölgesinin incelenmesi ile bir boşluğun daha doldurulabileceği düşünülmüştür.

Hatıraları derlemek üzere görüşme yapılacak kişilerin hangi yöntemle tespit edildiği sorusuna cevap aramak üzere raporlar tarafımızdan incelendiğinde; saha çalışmaları sırasında öncelikli olarak Kurtuluş Savaşına o kasaba/köyden katılanlarla konuşulduğu anlaşılmaktadır. Ancak savaşa katılan yok ise o yılları kasabasında/köyünde yaşayanlarla, ya da o günlerde yaş küçük olmasına karşın ilerleyen zamanlarda yakınlarından savaş yıllarına dair bilgileri duyan, öğrenen kişilerle

² Parantez içinde yazılan ve cümleyi soru haline getirecek şekilde tamamlayan ifadeler tarafımızdan eklenmiştir. Belgenin aslında bulunmamaktadır. Sorular için bkz. Ek 1.

mülakat yapılmıştır. Görüşmeler genellikle köyün öğretmeni, imamı ve muhtarı eşliğinde bazen tek tek, bazen de topluluktan bir kişinin sorulara cevap vermesi, diğerlerinin de bu cevapları tasdik etmesi şeklinde gerçekleşmiştir. Mülakatlarda yukarıda belirtilen sorular yöneltilmiş ve bunlara cevap verilmesi istenmiştir. Genellikle sorulara eksiksiz veya doğru olarak cevap verilemediği görülmektedir. 1982 yılında görüşme yapılan kişilerin, yaşlılığın da etkisi ile bazı tarih ve olayları hatırlamakta zorlandığı anlaşılmaktadır. Ayrıca verilen cevaplarda geçen rakamların genellikle yuvarlandığı, yaklaşık sayı şeklinde söylendiği, net ifadelerin olmadığı da görülmüştür. Tanıkların bazıları, Milli Mücadele günlerinde yaşananlara dair oldukça önemli, ilgi çekici bilgiler verirken bazı tanıkların ise cevapları genel geçer ifadeler şeklinde olduğu görülmüştür.

Yukarıda belirtilen soruların dışında görüşmeyi yapan görevlilerce yönlendirilen soruların ve bunlara verilen cevapların da raporlara yansdığı olmuştur. İşgal döneminde kasabasında/köyünde Yunan askeri kuvvetleri bulunan ve canına, malına zarar verilen bölge ahalisinin o döneme dair daha ayrıntılı bilgileri anlattığı görülürken, bu durumun olmadığı yerleşim yerlerinden daha yüzeysel bilgiler derlenebilmiştir.

2. Hatıralara Göre Kütahya'da Milli Mücadele Döneminde Yaşanılanlar

Afyon Yurtiçi Batı Bölge Komutanlığının 25 Ocak 1982 tarihinde gönderdiği ve yukarıda ifade edilen yazısı gereği, Milli Mücadele yıllarına tanıklık etmiş ve hala kasaba ve köylerde yaşayan kişilerin anılarını tespit etmek, kayda almak amacı ile Kütahya ilinde vakit kaybetmeden çalışmalara başlanılmıştır. Bu amaçla İl Milli Eğitim Müdürlüğünce; dönemin İl Milli Eğitim Müdür Yardımcısı Kemal Kula, Ticaret Lisesi Müdürü Cemil Doğruer, İmam Hatip Lisesi Müdürü Mehmet Yaldız, Kurtuluş Ortaokulu Müdürü Nurullah Demir'den oluşan bir komisyon kurulmuştur. Söz konusu kurulun yönetiminde tespit edilen ve aşağıda belirtilen ilçe, kasaba ve köylerde söz konusu faaliyetler gerçekleştirilmiş ve sonuçlar genellikle Nisan-Mayıs 1982 tarihlerinde raporlar halinde Yurtiçi Batı Bölge Komutanlığına sunulmuştur.

Buna göre Kütahya ilinde Milli Mücadele yıllarına dair hatıraların derlenmesi için çalışma yapılan yerleşim yerleri şunlardır;

Kütahya Merkez; Çayırbaşı Köyü, Çal Köyü, Küçükaslan Köyü, Enne Köyü, Dumlupınar Köyü, Akpınar Köyü, Sinerköy.

Altıntaş Merkez İlçesi; Çayırbaşı Köyü.

Emet İlçesi; Alınören Köyü, Örencik Köyü.

Gediz İlçesi, Gölcük Köyü, Gürlek Köyü. Şaphane Kasabası.

Simav İlçesi Merkez; Naşa Kasabası.

Tavşanlı İlçesi; Dağdemirli Köyü, Dümrenkulu Köyü, Gümüşgülcük Köyü.

Afyon Yurtiçi Batı Bölge Komutanlığına gönderilen raporlar merkez/merkeze bağlı köyler, kasaba/köy şeklinde tasnif ederek incelenmiştir. Söz konusu raporlarda yer alan ve yukarıda belirtilen sorulara dair verilen tüm cevaplara bu çalışmada yer verilememiş, tekrarlardan kaçınarak bilimsel olarak önemli olabileceği düşünülen bazı bölümler özet şeklinde ele alınmış ve bir metin oluşturulmaya çalışılmıştır.

Buna göre;

Kütahya İl Merkezine bağlı köyler;

İhsaniye Köyü;

14 Mayıs 1982 tarihinde Merkez İhsaniye Ortaokulu Müdürü Halil Büyükgursak'ın Afyon Yurtiçi Batı Bölge Komutanlığına gönderdiği dosyadan öğrendiğimize göre;

26 Nisan 1982 günü saat 18.00-19.30 arasında İhsaniye Köylülerinden 28 kişi ile Merkez İhsaniye Ortaokulu Müdürü Halil Büyükgursak, köy muhtarı, köy imamı, köy halkı ve köy öğretmenlerinin de bulunduğu bir grupla görüşülmüştür. Köyün en yaşlı kişileri Sait oğlu 1315 (1899) doğumlu Recep Saltık ve 1330 (1914) doğumlu Naim oğlu Mustafa Saltık'tır. Cephe ile ilgili sorular Recep Saltık'a, cephe gerisi ile ilgili sorular Mustafa Saltık'a sorulmuştur.

İstiklal Savaşı sırasında köyden gidip üstün başarı gösteren kişilerden bazıları şunlardır; savaşa bizzat katılanlar; Yahya Ceylan, Yahya Kılıç, Ruhi ..., Mustafa Baydemir (Demirci), Şaban Bayram, Recep Saltık, Yusuf Buruk (Sarı Yusuf).

İhsaniye Köyü'nden Balkan Harbine 27 kişi katılmış, bunlardan 25 kişi geri dönmüştür. Birinci Dünya Savaşı'na (Yemen'e) 7 kişi gitmiş ve bunlardan 6'sı şehit düşmüş, 1 kişi ise geri dönmüştür. Kurtuluş Savaşı'na ise; 10 kişi katılmış ve 1 kişi şehit olmuş, 9 kişi ise geri dönmüştür. Recep Saltık bunlardan biridir.

Yunan işgali öncesi köyde bulunan Türk komutanlar tarafından köy korusu içerisinde diğer köylerden gelenlerle beraber mevzi kazdırılmıştır. Köye yapılan ilk saldırıda Yunan birlikleri geri püskürtülmüştür ancak düşman yardım alarak yeniden saldırınca ve köy cephe altında kalınca köy halkı Makasalan Köyü'ne sevk edilmiştir.

İşgal zamanında köyün etrafında çam ve meşe ormanı vardır. Yunanlılar tüm köy halkını zorla çalıştırıp bu ormanı kestirmiş ve trene yükleyip götürmüşlerdir. Yunan askerleri köy halkının elinde bulunan malları zorla, gerekirse işkence ederek almışlardır. İşgal döneminde Yunanlılar cana, namusa da el uzatmışlardır. Köy idaresi için ayrıca teşkilat kurmamışlar, köy civarında mevzi kazmamışlar, sadece baraka yapmışlardır. Köyün yakınından geçen demiryolunun her bir kilometresine 40-50 kişilik Yunan askerleri birliği yerleştirilmiş ve bunlar bahsedilen barakalarda yaşamışlardır.

İşgal zamanı Ali İhsan Paşa³, köy halkından İdris Kurt'la irtibatlı olarak bu yörelere sık sık gelmiştir. Durumu kontrol etmiş ve buralarda keşif yapmıştır. Ali İhsan Paşa, kendini gizlemek için (tebdil-i kıyafet) o günlerde kömür tüccarı gibi görünmüş ve "önüne bir eşek katarak" Afyon istikametine doğru sık sık kömür satmaya gitmiştir. Köy ileri gelenleri devamlı olarak Yunanlıların demiryolu çevresindeki mevzilerini, kaç askerleri olduğunu Ali İhsan Paşa'ya iletmişlerdir. Köy ahalisi ise Yunanlıların amacını, neden Ankara'ya ulaşmak istediğini de Ali İhsan Paşa ve arkadaşlarından öğrenmiştir.

İşgal döneminde Kızılcaören Köyü'nden İsmail Hürata, beraberinde dört kişi ile birlikte İhsaniye Köyü'ne gelmiş ve demiryolu ile ilgili bilgileri İdris Kurt'tan öğrendikten sonra köyün yakınlarında bulunan Çavuş Çiftliği'nin içinden geçmekte olan demiryolunu gece vakti havaya uçurmuşlardır. Bu olaydan birkaç gün sonra da Demiröz (Malakça) Köyünü Döğ'er'e bağlayan karayolundaki beton köprüyü havaya uçurmuşlardır.

(Tekâlif-i Harbiye) emirleri gereği Milli Hükümete elde kalan büyük ve küçükbaş hayvanlar bağış olarak verilmiştir. Daha sonra bu hayvanların bir kısmının ücreti ödenmiştir. Yunanlılar giderken köyde eşya vs. pek bir şey bırakmamışlar, kalan tabanca, süngü, kılıç ne varsa daha sonra Türk kuvvetlerine teslim edilmiştir.

Köy sınırları içinde Maltepe, Yumru Çalı, Kocatepe mevkielelerinde birçok Türk askeri şehit düşmüştür ancak bunların belirli bir mezarları yoktur. Çalköy-Dumlupınar yöresinde ise 50 bin civarında Yunan askerinin esir alındığına dair duyum alınmış ancak İhsaniye köyü çevresinden esir alındığına dair bilgi yoktur.

³ Ali İhsan Sabis; Milli Mücadele döneminde Büyük Taarruz öncesi döneme kadar Batı cephesi 1. Ordu Komutanlığı görevinde bulunmuştur. (1882, İstanbul - 9 Aralık 1957, İstanbul), I. Dünya Savaşı'nda Kafkasya Cephesi ve Irak Cephesi'nin, Türk Kurtuluş Savaşı'nda Batı Cephesi'nin komutanlarından Türk asker ve siyaset adamıdır.

Kozluca Köyü;

7 Mayıs 1982 tarihinde Okul Müdürü Mustafa Ürper tarafından Afyon Yurtiçi Batı Bölge Komutanlığına gönderilen dosyadan öğrendiğimize göre;

Görüşme yapılan kişi; 1319 (1903) doğumlu Halil oğlu Kerim Çetin'dir. Onun beyanına göre;

Balkan Savaşına köyden yirmi kişi gitmiştir. Bunlardan on yedisi sağ salim geri gelmiş, Üç kişinin ise akıbeti belli değildir. Birinci Dünya Savaşı'na ise seksen-doksan kişi katılmış, bunlardan ancak altı-yedisi geri gelmiştir. Erkek nüfusunun azlığından Kurtuluş Savaşına katılan olmamıştır. Köy, Yunan işgaline uğramamış fakat çevrenin işgale uğraması sebebiyle devamlı olarak korku ve tedirginlik hâkim olmuştur. Yunanlılar işgal yıllarında köyden en az yüz kişiyi kendi işleri için çalıştırmışlardır. Milli orduya köyden yün çorap, yün eldiven, küçük ve büyükbaş hayvan bağış olarak verilmiştir. Köyde ve civarında şehit mezarlığı veya Yunan Mezarlığı yoktur.

Kızılca Ören Köyü;

10 Mayıs 1982 tarihinde Kızılca Ören Ortaokul Müdürü Vekili Muammer Yalmaç tarafından Afyon Yurtiçi Batı Bölge Komutanlığına gönderilen dosyadan öğrendiğimize göre;

Kızılca Ören Ortaokul ve İlkokul Müdür Vekili Ali Ceylan, köy muhtarı, imam ve öğretmenlerden oluşan bir grup, 22 Nisan 1982 günü 17.30 ile 19.00 saatleri arasında Kızılca Ören Köyü halkından olan 1323 (1907) doğumlu Hüseyinoğlu Reşat Hürata ile mülakat yapmışlardır. Buna göre;

Köyden Çanakkale Savaşları'na eli kişi katılmıştır. Otuz sekiz kişi burada şehit olmuştur. İki kişi sakat kalarak, 10 kişi ise sağlam olarak köye geri dönmüştür. Kurtuluş Savaşına ise on kişi katılmıştır.

Yunan işgali sırasında köyün etrafındaki çamları kesmek için elli kişi çalıştırılmıştır. Milli Hükümete buğday, arpa, hayvan, koyun, bir araba ve bir öküz bağış olarak verilmiştir.

Ali İhsan Paşa ve arkadaşları, işgal döneminde gizlice köye gelmiş ve çevrenin durumu ile ilgili İsmail Hürata'dan bilgi almışlardır. Ayrıca köye bağlı Çavuş Çiftliğinde bulunan ve o dönemde Yunan işgal kuvvetlerinin elinde bulunan demiryolunu havaya uçurmuşlardır.

Siner Köyü;

25 Şubat 1982 tarihinde Kütahya Merkez Sinerköy Okul Müdürü Zeki Öncü tarafından Afyon Yurtiçi Batı Bölge Komutanlığına gönderilen dosyadan öğrendiğimize göre;

1331 (1915) doğumlu olup 1944-1948 yılları arasında Sinerköy'de öğretmenlik yapmış olan Ali Açıköz ile yapılan mülakattan elde edilen bilgilere göre;

Çevre köyleri Yunan askerinin işgal ettiği duyulunca köy ahalisinden kadın, kız ve çocuklar samanlığa doldurulmuş, cam ve kapılar duvarla örülerek sivanmıştır. Dışarda sadece yaşlılar kalmıştır. Böylece namusa zarar gelmesi engellenmiştir. Çevre köylerden Zığra, İkizhöyük, Perli köyleri beyaz bayrak çekip Yunan işgal kuvvetlerine teslim olunca, Siner Köyü'nün de aynı şeyi yapması istenmiştir. Köy ileri gelenleri de zarar verilmesin düşüncesiyle çatışmasız teslim olmayı kabul etmişlerdir. Siner Köyü on dört ay düşman işgali altında kalmıştır.

Kurtuluş Savaşı'na köyden yirmi kişi katılmış, bunlardan on beşi geri gelmemiştir. İşgal döneminde Yunanlılar köy halkının tamamını sıra ile çalıştırmış, öküz arabası olanları cepheye arabası ile beraber götürüp orada erzak, cephane taşıtmışlardır. Bunlardan bir kısmı hayatını kaybetmiş geri gelememiştir. Yunanlılar köyü terk ederlerken ise; beraberlerinde atmış sığır, iki yüz koyun keçi, on at ve çok sayıda tavuk götürmüşlerdir.

Akpınar Köyü;

14 Mayıs 1982 tarihinde Akpınar Köyü İlkokulu Öğretmeni Nihat Karakoç'un Afyon Yurtiçi Batı Bölge Komutanlığına gönderdiği dosyadan öğrendiğimize göre;

1316 (1900) yılı doğumlu Yusuf Bayram ile görüşme yapılmıştır. Buna göre; Yunan işgal kuvvetleri köylerinden 600 kadar koyun keçi, 100-150 kadar inek ve çok sayıda tavuk almışlardır. Ayrıca köy ahalisinden kağnısı olan sekiz – on kişiyi Tavşanlı'dan Kütahya'ya buğday çekmek için çalıştırmışlardır. Bu dönemde köy muhtarından araba bulması istenilmiş, fakat muhtarın buna itiraz etmesi üzerine şehit edilmiştir.

Çayırbaşı Köyü;

1327 (1911) doğumlu Mehmet Alioğlu Abdullah Karanfil, İbrahim Gürcan ve Halil Haydar ile görüşülmüştür.

Halil Haydar; Balkan ve Kurtuluş Savaşlarına köylerinden Mahmut Erdoğan ve Mustafa Geçek isimli iki kişinin katıldığını, Yunanlıların işgal döneminde kendilerinden inek, at, tavuk gibi canlı hayvan olarak her şeyi zorla aldıklarını, kağnı çekmek, mevzi ve hendek kazmak için Gözelim Dağı olarak bilinen bölgeye köylerinden beş-on kişiyi götürdüklerini söylemiştir.

İşgalin sona erdiği günlerde Yunan kuvvetlerini kovalayan süvari komutanı Fahrettin Paşa'nın⁴ köylerine geldiğini, bu esnada Fahrettin Paşa'ya kahve pişirerek ikram ettiklerini, diğer Türk askerlerine de köydeki fırınlarda ekmek yaptıklarını, ayrıca ellerinde olan buğday, yiyecek ne varsa Türk ordusuna verdiklerini belirtmiştir. Yunanlıların köyden çekilirken geride bir şey bırakmadığını, yağmaladıklarını vurgulamıştır. Görüşme yapılan diğer kişilerin ifadeleri de benzerdir.

Çal köyü;

Hüseyin Uygeç; (Doğum tarihi ve baba adı raporda yer almamıştır.)

O yıllarda onyed-onsekiz yaşlarında ve yeni evli olduğunu, işgal zamanı köylerinin ikiyüz elli hane olduğunu, buradan Balkan Harbine yetmiş-seksen, Yunan Harbine (Kurtuluş Savaşı) ise on-oniki kişinin katıldığını, bunların hepsinin sağ salim köye döndüklerini ifade etmiştir. İşgal yıllarında Yunan kuvvetlerinin zorla köyden çok sayıda küçük ve büyükbaş hayvan aldıklarını, ayrıca mevzi kazdırmak, cephane taşıtmak için her hafta nöbetleşe olarak on-onbeş kişiyi çalıştırdıklarını belirtmiştir. İşgalden kurtuluş günü yaşananlarla ilgili olarak ise; Türk ordusunun kendi köylerinin etrafını çevirmesi üzerine Yunanlıların köy muhtarını, köyde bulunan demirciyi ve başka iki kişiyi daha öldürdüklerini, kendisini de yaraladıklarını belirtmiştir. Ayrıca Yunan askerinin köyün harmanını yaktığını, Türk askerlerinin o gün Yunanlıların elinden üçyüz – dörtyüz koyunu geri aldığını söylemiştir. Ayrıca Yunanlıların köyü boşaltırken geride yüz otuz üç adet açık kamyon, sayısı belirsiz top ve silahı bırakıp kaçtıklarını, köylerinde 1766 Yunan askerinin esir alındığını, bunlardan ikisinin kadın olduğunu ifade etmiştir. Köylerinde Şaik Efendi olarak bilinen bir şehitlik olduğunu, burada Fahrettin Paşa'nın süvari birliğinden on altı askerlerinin yattığını da sözlerine eklemiştir.

Hüseyin Uygeç'in işgalden kurtuldukları gün Mustafa Kemal Paşa'nın köylerine geldiğini, köy heyetinin Memiş Çavuş başkanlığında Paşa'yı karşıladığını belirtmesi de oldukça önemlidir.

Ali Kıyak; (Doğum tarihi ve baba adı raporda yer almamıştır.)

Ali Kıyak; Yunan işgali yıllarında köylerine sık sık Ali İhsan Paşa'nın geldiğini, Büyük Aslanlardan Ali Efe ile irtibat kurduğunu ve bölge ile ilgili haberleri topladığını ifade etmiştir. İşgalden kurtuldukları gün kendi köy heyetinin o sırada Kocakaya denilen mevkiye dinlenmekte

⁴ Fahrettin Altay; Büyük taarruz döneminde Türk Ordusunun Süvari Grup Komutanıdır. (12 Ocak 1880, İşkodra - 25 Ekim 1974, İstanbul), Türk Kurtuluş Savaşı kahramanlarından asker ve siyasetçi. Dumlupınar Meydan Muharebesi sonrası Yunan Ordusu'nun geri çekilmesini sağlayarak İzmir'e giren ilk Türk süvarilerinin komutanıdır.

olan Mustafa Kemal Paşa'ya ayran ve su götürmesini istediğini, bunun üzerine Kocakaya'ya doğru hemen yola çıktığını fakat nöbetçilerin kendisini durdurduğunu Paşa'nın da o vakit kısa süreli bir dinlenmeye çekildiğini bunun üzerine gölgede beklemeye başladığını ifade etmiştir. Bir müddet sonra Mustafa Kemal Paşa'nın yanına gitmesine izin verildiğini, görüşme esnasında Paşa'nın hangi köyden olduğunu sorduğunu, “şu yanan Çal Köy'den” şeklinde cevap verdiğini, bunun üzerine Mustafa Kemal Paşa'nın da “ölmez ömrüm sağ olursa bu köyü, bu tepeyi ışıklar içinde koyacağım” dediğini ifade etmiştir. Ayrıca Ali Kıyak; Mustafa Kemal Paşa'nın yanından ayrılırken kendisine on lira verdiğini, ilerleyen zaman bu paranın dokuz lirasıyla bir inek aldığını ve uzun süre geçimini böyle sağladığını sözlerine eklemiştir.

Ali Kıyak, Yunan askerlerinin köyü terk etmeden önce tüm köylüleri yakmak amacıyla Camiye topladıklarını, tam bu esnada Türk askerlerinin kendilerini kurtardığını sözlerine eklemiştir.

Küçük Aslanlar Köyü;

Veli Çelik; Altıntaş Kazası Küçük Aslanlar Köyünden. 1320 (1904) doğumlu.

Veli Çelik; Yunan işgal kuvvetlerinin köylerine doğru yaklaştığında on kişilik kendi haneleri de dâhil bütün köylünün Hacı Köy'üne doğru kaçtıklarını, geride sadece yaşlıların kaldığını, on beş gün burada kaldıktan sonra beraberinde götürdükleri hayvanlarıyla birlikte köylerine döndüklerini ve bu sırada Yunan askerlerinin ise köye çoktan yerleştiklerini ifade etmiştir. Ahmet Kahraman ise; Yunan askerlerinin köylerine “Tekke” denilen mevkinden geldiklerini söylemiştir.

Enne Köyü;

Halil Sönmez; Salih oğlu (tahmini olarak)1310 (1894) doğumlu.

Halil Sönmez; Birinci Dünya Savaşına yirmi yaşında katıldığını ve Erzurum, Kars cephelerinde çarpıştığını, savaştan sonra köyüne döndüğünü, Yunan işgali üzerine tekrar askere kaydolduğunu ve ilk görev yerinin Afyon olduğunu ifade etmiştir. Milli Mücadele yıllarında köyünde olmadığı için buralarda yaşananlar hakkında ayrıntılı bilgi verememiştir.

Dumlupınar ilçesi;

Osman İŞHAN; (Doğum tarihi ve baba adı raporda yer almamıştır.)

Osman İşhan; Yunan işgalinden önce, silah kuvveti zayıf olan 66. Türk Alayının köylerinde bulunduğunu, Ulatlık-Türbe-Şat Dağı bölgesinin söz konusu Türk askerlerinin cephe hattı olduğunu ifade etmiştir.

Dumlupınar'ın işgal edilmesi üzerine ise Yunanlıların kasabaya dağıldığını ve tavuk, yumurta ne varsa toplamaya başladıklarını, kendilerinin evine de gelerek hayvanlarını almak istediklerini, buna engel olmak isteyen annesinin de bu esnada katledildiğini belirtmiştir.

Salih BAŞÇAM; (Doğum tarihi ve baba adı raporda yer almamıştır.)

Salih Başçam; Yunan işgali döneminde köylerinden on beş yirmi kişinin istihkâm kazmak için çalıştırıldığını, bunların arasında kendisinin de bulunduğunu, toplu olarak “Toplu Sivriğe” denen bölgeye cephe kazmaya götürüldüklerini ifade etmiştir. Burada on beş gün çalıştıklarını bu esnada iki kişinin firar ettiğini kalanlardan ise ölenlerin olduğunu, kendisinin de kaçmayı düşündüğünü fakat bunun mümkün olmadığını söylemiştir. Ayrıca Yunan ordusu için sırtlarında çuvarlarla tayin taşıdıklarını da sözlerine eklemiştir.

Yunan Ordusu bozulup geri çekilmeye başladığında korkup “Alma Dağı'na kaçtığını ve beş gün orada kaldığını, daha sonra Türk askerlerinin bu bölgeye geldiğini belirtmiştir. Bu esnada Türk kuvvetlerinin kendi eline bir kucak dolusu kâğıt verdiğini ve bunları Yunan tarafına götürmesini istediklerini belirtmiş ve olayın devamı ile ilgili ise; “Yunan nöbetçi askeri beni görünce gözlerimi bağladı ve ileri karakola götürdü. Orada öğleye kadar oturdum. Daha sonra üst komutanlarının

yanına götürdüler ve gözlerimi açtılar. Tercüman vasıtası ile bana niye geldin diye sordular. Ben ise; kâğıtları getirdim dedim. Beni üç gün tutsak ettikten sonra Kütahya'ya doğru yaya olarak yürüyüşe çıktık, yolda beni geri gönderdiler.” demiştir. Salih Başçam, Yunanlıların giderken köylerinde bir şey bırakmadan yağmalayıp götürdüklerini de sözlerine eklemiştir.

Altıntaş İlçesi;

Merkez;

14 Mayıs 1982 tarihinde Altıntaş İlçesi İmam Hatip Lisesi Okul Müdürü Turhan Şimşek'in Afyon Yurtiçi Batı Bölge Komutanlığına gönderdiği dosyada belirttiğine göre ilçenin kasaba ve köylerinde Kurtuluş Savaşı ile ilgili hatıralar toplanmıştır. Buna göre;

Balkan Savaşlarına Altıntaş ilçesinden doksan beş kişi katılmış bunlardan seksen kişi şehit olmuştur. Kurtuluş Savaşına ise 115 kişi katılmış, bunlardan ancak 25 kişisi geri gelebilmiştir.

Çayırbaşı Köyü;

17 Mayıs 1982 tarihinde Altıntaş İlçesi Çayırbaşı İlçesi Ortaokul Müdürü Şükran Şen'in Afyon Yurtiçi Batı Bölge Komutanlığına gönderdiği dosyadan öğrendiğimize göre;

Çayırbaşı Köyünden Balkan Savaşına yüz kişi katılmış bunlardan otuz kişisi geri dönmüştür. Birinci Dünya Savaşına da yüz kişi katılmış bunlardan ancak yirmi kişisi geri gelmiştir. Kurtuluş savaşına ise elli kişi katılmış bunlardan otuz kişi geri dönebilmiştir.

İşgal günlerinde Yunanlılar, mevzi kazdırmak, kanı çektiirmek, su taşıtmak gibi işler için köylülerden elli atmış kişiyi çalıştırmış ve beraberinde cepheye götürmüşlerdir. 26 Ağustos bozgunundan sonra Çayırbaşı Köyünden kırk elli kağrı, Milli Kuvvetlerle birlikte ve onlara yardım için İzmir'e doğru gitmişlerdir. Köyde Büyük Caminin avlusunda Şehit mezarı vardır.

Genişler Köyü;

Bu köyden kiminle görüşme yapıldığı raporda bulunmamakla birlikte; Kurtuluş Savaşına köyden yetmiş kişinin katıldığı, bunlardan on kişinin yaralı, on kişinin ise sağlam olarak geri geldiği belirtilmiştir. Ayrıca bu köyden Milli orduya arpa, buğday, mercimek gibi yiyecek ile altın ve diğer mücevherlerin bağışlandığı belirtilmiştir. Mecidiye Köyü Çalışlar Köprüsünde 5 tane şehit mezarı olduğu bilgisi de eklenmiştir.

Emet İlçesi;

Alınören Köyü;

Alınören Köyü İlkokul Öğretmeni Recep Karakurt'un Kurtuluş Savaşına katılan ve Alınören Köyünden olan Mehmet Ayaz ile yaptığı mülakattan öğrendiğimize göre;

Bu köyden Kurtuluş Savaşına; Mehmet Ayaz, Mehmet Akyol, İsmail Akçay, Halil Karaaş, İbrahim Dalkılıç, Bekir Sarı katılmıştır.

Örencik Köyü;

20 Nisan 1982 tarihinde Örencik Lisesi Müdür Vekili Mustafa Ünver tarafından Afyon Yurtiçi Batı Bölge Komutanlığına gönderilen dosyadan öğrendiğimize göre;

Örencik halkından olan ve Kurtuluş Savaşına katılan Mehmet Kaytan ile mülakat yapılmıştır. Bu görüşmeden anlaşıldığına göre; köyden Balkan, Birinci Dünya ve Kurtuluş savaşlarına 6 kişi katılmış bunlardan 2'si şehit olmuş 4'ü ise sağ salim geri gelmiştir. Yunanlılar işgal zamanında mevzi kazdırmak, kağrı çektiirmek ve su taşıtmak için tahminen köyden yüz kişiyi çalıştırmışlardır. Köyde Asarlık ve Kurşunluk isimli mevkiilerde Yunan mevziileri kurulmuştur.

Gediz İlçesi;

Şaphane Kasabası;

13 Mayıs 1982 tarihinde Şaphane Lisesi Müdür Vekili Ahmet Çeri'nin Afyon Yurtiçi Batı Bölge Komutanlığına gönderdiği dosyadan öğrendiğimize göre;

1902 doğumlu Türegün Mahallesi sakinlerinden Mustafa Dönmez, 1904 doğumlu Türegün Mahallesi sakinlerinden Naciye Oktay, 1907 doğumlu Pazar Mahallesi sakinlerinden Mehmet Tan, 1914 doğumlu Türegün Mahallesi sakinlerinden Enver Atay, 1902 doğumlu Pazar Mahallesi sakini Mustafa Tunay, 1892 doğumlu İncez Köyünden İsmail Kırobalı ile yapılan mülakatlara göre; Şaphane'den Balkan, Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşına yüz kişi katılmıştır. Bunlardan onu şehit, on beşi yaralı ve yetmiş beşinin ise akıbeti belli değildir. Yunan işgal kuvvetleri mevzi kazdırmak, kağını çektirmek ve su taşıtmak için köyden çok kişiyi çalıştırmışlardır.

Ayvacık Köyü;

1889 yılı doğumlu Ali Peker'in anlattıklarına göre;

Köyden Kurtuluş Savaşına üç kişi katılmış, bunlardan ikisi şehit olmuş biri sağ olarak dönmüştür. Mevzi kazdırmak, kağını çektirmek ve su taşıtmak için pek çok köylü çalıştırılmıştır.

Gölcük Köyü;

12 Mayıs 1982 tarihinde Gölcük İlkokulu Müdürü Mehmet Yavuz'un Afyon Yurtiçi Batı Bölge Komutanlığına gönderdiği dosyadan öğrendiğimize göre;

4 Mayıs 1982 günü köy muhtarı Ali Vural, köy imamı Ahmet Yavuz, ilkokul müdürü Mehmet Yavuz köy halkından 1325 (1909) doğumlu Mehmet oğlu Hakkı Akdağ ve 1320 (1904) doğumlu Mustafa oğlu Ali Karaca ile mülakat yapmıştır. Buna göre;

Balkan, Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşına köyden otuz yedi kişi katılmıştır. Bunlardan yirmi dört kişisi şehit olmuş, on üç kişi ise sağ olarak geri gelmiştir. Köy civarında Çağılı, Tuğlakıran mevkilerinde Yunanlılar mevzi kurmuşlardır. Yunan işgal kuvvetleri köyden üç yüz keçi ve yirmi iki sığır almışlar, mevzi kazdırmak, kağını çektirmek ve su taşıtmak için köyden yetmiş kişiyi çalıştırmışlardır. Yunanlılar köyü terk ederken kırk adet mavzer bırakmışlardır. Bu silahlar daha sonra Türk kuvvetlerine teslim edilmiştir.

Gürlek Köyü ;

22 Nisan 1982 tarihli Gürlek Ortaokulu Müdür Vekili Mehmet Gürol'un Afyon Yurtiçi Batı Bölge Komutanlığına gönderdiği dosyadan öğrendiğimize göre;

Köyden Balkan, Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşına katılanların sayısı belli olmamakla birlikte çarpışmalara bu köyden katılanlardan yirmi kadar şehit verilmiştir. Bunlardan bazılarının isimleri şöyledir; Mistan, Recep, Mehmet, Hüseyin, İsmail Çavuş, Mehmet Ali ve Ali. Gazi olanların isimleri ise; Abdullah Çavuş, Hüseyin Çavuş, Murat, Halil İbrahim, Hasan, Kadir.

İşgal döneminde Yunanlılar -kadınlar hariç- köylüleri zorla çalıştırmışlardır. Yunanlılar geri çekilirken önemli sayıda top, bomba, ağır ve hafif makineli tüfek bırakmışlardır. Bunlar Mili Orduya teslim edilmiştir. Köyün civarında bulunan Pınarbaşı, Çeltikçi ve Abide mıntıklarında Türk askerlerine ait şehit mezarları vardır.

Simav İlçesi;

11 Mayıs 1982 tarihinde Simav Kaymakamı Mustafa Demirel'in Afyon Yurtiçi Batı Bölge Komutanlığına gönderdiği dosyadan öğrendiğimize göre Hisarbey Köyü ve Naşa Kasabası'nda Kurtuluş Savaşı hatıraları derlenmiştir. Buna göre;

Hisarbey Köyü;

Hisarbey Ortaokulu Müdürü Mükremin Zedeli'nin 30 Nisan 1982 günü köy ahalisinden olup Kurtuluş Savaşına katılan 1315 (1899) doğumlu Nurullah oğlu Halil Şimşek ve 1315 (1899) doğumlu Halil oğlu Yusuf Erdoğan ile yaptığı mülakattan elde ettiği bilgilere göre;

Köyden Balkan Savaşlarına tahminen on kişi katılmış, bunlardan sekiz kişisi şehit olmuştur. Birinci Dünya ve Kurtuluş Savaşlarına köyden katılanların sayısı kesin olmamakla birlikte otuz beş ile kırk kişi kadardır. Çanakkale Savaşlarına katılan sekiz köylünün altısı şehit olmuş, ikisi ise yaralı olarak köye dönmüştür.

İşgal döneminde köyün güneyinde bulunan "Hisar" kalıntıları ile Yunan işgal kuvvetleri yakından ilgilenmiş ve "buralar bizim atalarımızın malı" demişlerdir. Yunanlılar köylülere iyi davranmaya çalışmışlarsa da istedikleri yapılmadığında tutumları değişmiş ve kötü yüzleri ortaya çıkmıştır. Türk çeteleri ile giriştikleri savaşların acısını köylülerden çıkarmışlardır. Yunan işgal kuvvetleri Türk çeteleri ile Türk köylülerini karşı karşıya getirmeye çalışmışlardır. Yunanlılar işgal zamanı; köylülerden elli kadar inek, beş yüze yakın koyun, elli civarında at, eşek ve katır ile çok sayıda kümes hayvanı gasp etmişlerdir. Köyün güneyinde Güme Tepesi denen mevkide üç şehit mezarı vardır.

Naşa Kasabası;

1 Nisan 1982 günü Okul Müdür Vekili A. Halis Ersay Sarıoğlanlar Odasında İbrahim İnan ve beraberindeki yaşlılar heyeti ile yaptığı mülakattan elde edilen bilgilere göre;

Köyden Kurtuluş Savaşı'na elli civarında kişi katılmış, bunlardan sadece altı - yedisi geri gelebilmiştir. (Tekâlif-i Harbiye) emirleri gereğince köyden Milli Orduya atmış kadar öküz arabası, buğday ve saman verilmiştir.

Tavşanlı ilçesi;

Tavşanlı'nın Yunan işgal yıllarındaki durumuna dair Karapelit Köyü'nden Emin Şenel'in anlattığına göre;

Yunan işgal kuvvetleri 1337 (1921) yılında Tavşanlıya Tunçbilek istikametinden gelmiş ve bu esnada şehri yakmak istemişlerdir. Tavşanlı eşrafından Boyacıoğlu Mehmet Efendi ile İğillioğlu Ahmet Efendi, Yunan işgal kuvvetlerine Tavşanlı'da çok erzak olduğunu söyleyerek şehre zarar vermemelerini istemişlerdir. Yunanlılar şehirdeki erzakı görünce düşüncelerinden vazgeçmişler ve burada askeri teşkilat kurmaya karar vermişlerdir.

Tavşanlı'da yerli Rum ahali vardır ve bunlar şehirde ayrı bir mahallede yaşamışlardır. Doğma büyüme Tavşanlılıdır. Şimdiki (1982 yılı) itfaiye binası Rumların kilisesiydi. Rumların yaşadığı mahalleye "Gâvur Mahallesi" denilmiştir. O dönemde Tavşanlı'daki Uzun çarşının çoğu Rum esnaf ya da tüccarların elindedir. Yunan işgal kuvvetleri Tavşanlıya geldiğinde içlerinde "Bitli Makar"ın da bulunduğu bir kısım Rum Yunan işgal kuvvetlerine; "bizim Türklerle geçimimiz iyi, bize dokunmayın" demişlerdir. "Sarı Gâvur" ya da "Sarı İstifan" adındaki bir Rum ve oğulları ise işgalci Yunanlılara yardımcı olmuşlardır. Yöre hakkındaki bilgileri onlara aktarmışlardır. Türk askeri gelince Yunanlılar 1922 yılında buraları terk etmek zorunda kalmış ve çoğu kaçmıştır. "Bitli Makar" ise kaçarken Enne Köyü'nde öldürülmüştür.

Dağdemirli Köyü;

Dağdemirli Köyü İlkokulu Müdürü Cemalettin Ersoy'un 15 Mayıs 1982 tarihinde Afyon Yurtiçi Batı Bölge Komutanlığına gönderdiği dosyadan öğrendiğimize göre;

Köy Muhtarı İbrahim Budak, Müdür Cemalettin Ersoy, Köy İmamı Mustafa Akay, köy halkından Ahmet Çağlar, Mehmet Kaya ve Mehmet Şen ile görüşülmüştür. Buna göre; Birinci Dünya Savaşı'na köyden on kişi katılmış, bunların hepsi şehit olmuştur.

İşgal yıllarında köy çevresinde Yunanlılar mevzii ve teşkilat kurmamış fakat köylüden on sığır, on keçi gasp etmişlerdir. O dönemde köye Türk keşif kollarının geldiği de olmuştur. Dağdemirli Köyü'nde şehit mezarlığı yoktur.

Karapelit Köyü;

2 Nisan 1982 tarihinde Karapelit İlkokulu Öğretmeni Ekrem İhvan'ın Afyon Yurtiçi Batı Bölge Komutanlığına gönderdiği dosyadan öğrendiğimize göre; Köylülerle mülakat 28 Mart 1982 tarihinde köy odasında muhtar ve kurtuluş savaşı yıllarına dair hatıralarını anlatan tanıkların katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Sorular ile ilgili özellikle tarihlerin hatırlanmasında tanıklar güçlük çekmişlerdir. Görüşmenin sonunda hazırlanan rapor orada bulunanlara okunmuş, eksik ve yanlışlıklar düzeltilmiş ve onayları alınmıştır.

1317 (1901) doğumlu Mehmet Ali Oğlu Emin Şenel anlattıklarına göre;

1337 (1921) yılı, temmuz ayında köye içlerinden birinin süvari olduğu otuz kadar Yunan askeri gelmiş, ancak bunlar uzun süre kalmadan Akçaşehir ve Dudaş köyleri üzerinden Örencik'e gitmişlerdir. Köyün Yunan kuvvetleriyle ilk teması böyle olmuştur. İlerleyen günlerde Yunan askeri bu köye de yerleşmiştir. İşgal günlerinde Yunanlılar köyün sığırlarını dört defa toplatmışlarsa da bunlardan bazılarını daha sonra geri vermişlerdir. Sığırları Yunanlıların emri üzerine istenilen mevkie köylüler götürmüşlerdir.

Bu dönemde köyden otuz otuz beş kişi Tavşanlıdan Kütahya'ya kağrı arabasıyla arpa buğday taşımak için çalıştırılmıştır. Tavşanlıdaki ambarlardan sırtta taşıyarak çuvallar kağrılara yükletilmiş ve üç gün yaya olarak Kütahya'ya sevkiyat yapılmıştır. Bu iş için her gün civar köylerden de beşer onar kişi görevlendirilmiş, yeni bir grup çalışmaya gelince eski grup serbest bırakılmıştır.

(Tekâlif-i Harbiye) kanununa göre köyden hane başına arpa, buğday, çorap, yelek ve çamaşır gibi eşyalar Tavşanlı Askerlik Şubesine bağış olarak verilmiştir. Köyde şehit mezarlığı yoktur ancak 1922 yılı mayıs ayında beş Yunan askeri köyün "Guzardı" mevkiinde öldürülmüştür. Köyde Yunanlılardan kalan bir tesis de yoktur.

1330 (1914) doğumlu Mehmet Oğlu Atilla Yayla;

Yöredeki Yunan askerlerinin önemli bir kısmı Türk askerleriyle çarpışmaların yaşandığı bölge olan Örenköy'de karargâh kurmuşlardır. Yunanlılar Örenköy ve Şahmelek köylerinde kaldıkları süre içinde "bir tek uyuz keçi" bile bırakmadan bütün hayvanları yemişlerdir.

1314 (1898) doğumlu, İbrahim Oğlu Mustafa Yeşilkaya;

Balkan ve Birinci Dünya Savaşı'na bu köyden katılan olmamıştır. Mustafa Yeşilkaya'nın ifadesine göre; Kurtuluş Savaşına Karapelit Köyünden sadece kendisi katılmıştır. 1332 (1916) yılında 18 yaşında iken İstanbul'a gönüllü olarak gitmiş, 2.5 yıl askerlik yapmıştır. 1334 (1918) yılında köyüne dönmüş ve altı ay kadar sonra Tavşanlı askerlik şubesinin çağrısı üzerine yeniden askere alınmış ve ilerleyen günlerde de Kuvayı Milliye birliklerine katılmak üzere Geyve'ye gitmiştir. Kurtuluş Savaşı'nda yedek topçu olarak görev yapmış sahra topunu ateşlemiştir. 1922 yılının güz aylarına kadar savaşmış ve nihayetinde sağ salim olarak köyüne dönmüştür. 1974 yılında kendisine gazi madalyası verilmiş ve gazi aylığı bağlanmıştır.

Dümrekulu Köyü;

Bu köyde hatıraların toplandığı 1982 yılında Kurtuluş Savaşı yıllarını yaşamış, kişi kalmamıştır. Ancak işgal yıllarında çocuk yaşta olan o günleri duyup öğrenen köy halkı ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiye göre; Balkan, Birinci Dünya ve Kurtuluş savaşlarına bu köyden atmış kişi katılmış, bunlardan ancak beş kişi geri dönmüştür. Yunan işgal yıllarında köyde; Muhtar Durmuş

Efendi ve Pomak Mehmet isimli kişiler Yunanlılarca şehit edilmiş bu dönemde köy ahalisinden pek çoğu çevre köylerdeki akrabalarının yanına sığınmak zorunda kalmıştır.

Gümüşgölcük Köyü;

18 Mayıs 1982 tarihinde Gümüşgölcük Köyü İlkokulu Müdürü Margarit Seferyan imzası ile Afyon Yurtiçi Batı Bölge Komutanlığına gönderilen dosyadan öğrendiğimize göre;

Bu köyden Balkan, Birinci Dünya ve Kurtuluş savaşlarına yirmi kişi katılmış, bunlardan on biri şehit olmuş, üçü yaralı, altısı sağlam olarak geri dönmüştür. Yunanlılar işgal yıllarında köyden kırk kişiyi eziyet ederek çeşitli işlerde çalıştırmışlardır. Köyde şehit mezarlığı bulunmamaktadır.

3. Sonuç

1982 yılında Milli Mücadele dönemindeki Yunan işgal günlerine dair Kütahya'nın Merkez; Çayırbaşı Köyü, Çal Köyü, Küçükaslan Köyü, Enne Köyü, Dumlupınar Köyü, Akpınar Köyü, Sinerköy, Altıntaş Merkez İlçesi; Çayırbaşı Köyü. Emet İlçesi; Alınören Köyü, Örencik Köyü, Gediz İlçesi, Gölcük Köyü, Gürlek Köyü, Şaphane Kasabası, Simav İlçesi Merkez; Naşa Kasabası, Tavşanlı İlçesi; Dağdemirli Köyü, Dümrenkulu Köyü ve Gümüşgölcük Köy'ünde mülakat yapılmış ve buralarda hatıralar toplanmıştır. Hatıraların derlenmesi işini genellikle köylerdeki öğretmen, imam ve muhtarlar gerçekleştirmişler ve sonrasında bunları rapor haline getirmişlerdir. Görüşmelerde Afyon Yurtiçi Batı Bölge Komutanlığınca hazırlanan ve ekte sunulan ortak bir anket kullanılmıştır. Mülakat yapılan kişilerin Milli Mücadele yıllarını yaşamış, görmüş kişiler olmasına dikkat edilmiştir. Ankette yer alan ve mülakat sırasında yöneltilen sorulara genellikle eksiksiz cevap verilememiştir. Görüşme yapılan bazı kişiler döneme dair ayrıntılı cevaplar verirken bazı kişiler ise daha genel geçer cevaplar vermişlerdir.

Raporlara yansıyan cevaplardan anlaşıldığına göre görüşme yapılan yöre halkından Balkan, Birinci Dünya ve Kurtuluş savaşlarına çok sayıda kişi asker olarak katılmış, bunlardan bazıları şehit olurken, bazıları da yaralı/sağ olarak geri dönebilmişlerdir. Söz konusu hatıralarda işgal döneminde yaşanan ve resmi belgelere pek yansımayan pek çok önemli olayı görmek mümkündür. Yunan işgali Türk ahali arasında büyük bir tedirginlik yaratmıştır. Bazı köyle işgalden önce köylerini terk etmek zorunda kalmışlardır. Yöre halkının neredeyse ortak ifadesine göre Yunan işgal kuvvetleri; köylülerin ellerindeki büyükbaş, küçükbaş, kanatlı hayvan türünden ne varsa zorla el koymuşlardır. İşgal sahasındaki Türk köylülerini çeşitli işlerde zorla çalıştırmışlardır. Cana, mala bazen de namusa el uzattıkları da olmuştur. Bazı köylere/yerleşim yerlerine askeri karargâh kurmuşlardır. Özellikle demiryolunun bulunduğu mntıkların güvenliği için sıkı önlem almaya çalışmışlardır. Bazı köylerde ise etrafta bulunan ormanları kestirmişler ve tren yolu ile başka bölgelere göndermişlerdir. Bu işlerde de Türk ahaliyi çalıştırmışlardır.

Ali İhsan Paşa (Sabis) gibi Türk ordusunun komuta kademesindeki bazı yetkililer işgal sahasındaki köylerde gizlice keşif yapmış ve buralarda yaşayan güvenilir kişilerden Yunan işgal kuvvetleri hakkında bilgi edinmişlerdir. Ayrıca işgal sahasında bulunan tren hatlarına saldırılar düzenlenmesi gibi gizli faaliyetler de düzenlemişlerdir. Mülakatın yapıldığı köylerden Tekâlif-i Milliye emirleri çerçevesinde Milli Orduya önemli ölçüde yardım yapılmıştır.

Büyük Taarruz ve Dumlupınar Meydan Muharebesi döneminde Mustafa Kemal Paşa ve Fahrettin Paşa, Kütahya iline bağlı ve savaş sahasında kalan bazı köyleri ziyaret etmiş, buralarda yaşayanlarla işgal dönemine dair sohbet etmişlerdir.

İşgalden sonra Yunan kuvvetlerinden geride kalan silah, mühimmat, alet ne varsa Türk birliklerine teslim edilmiştir.

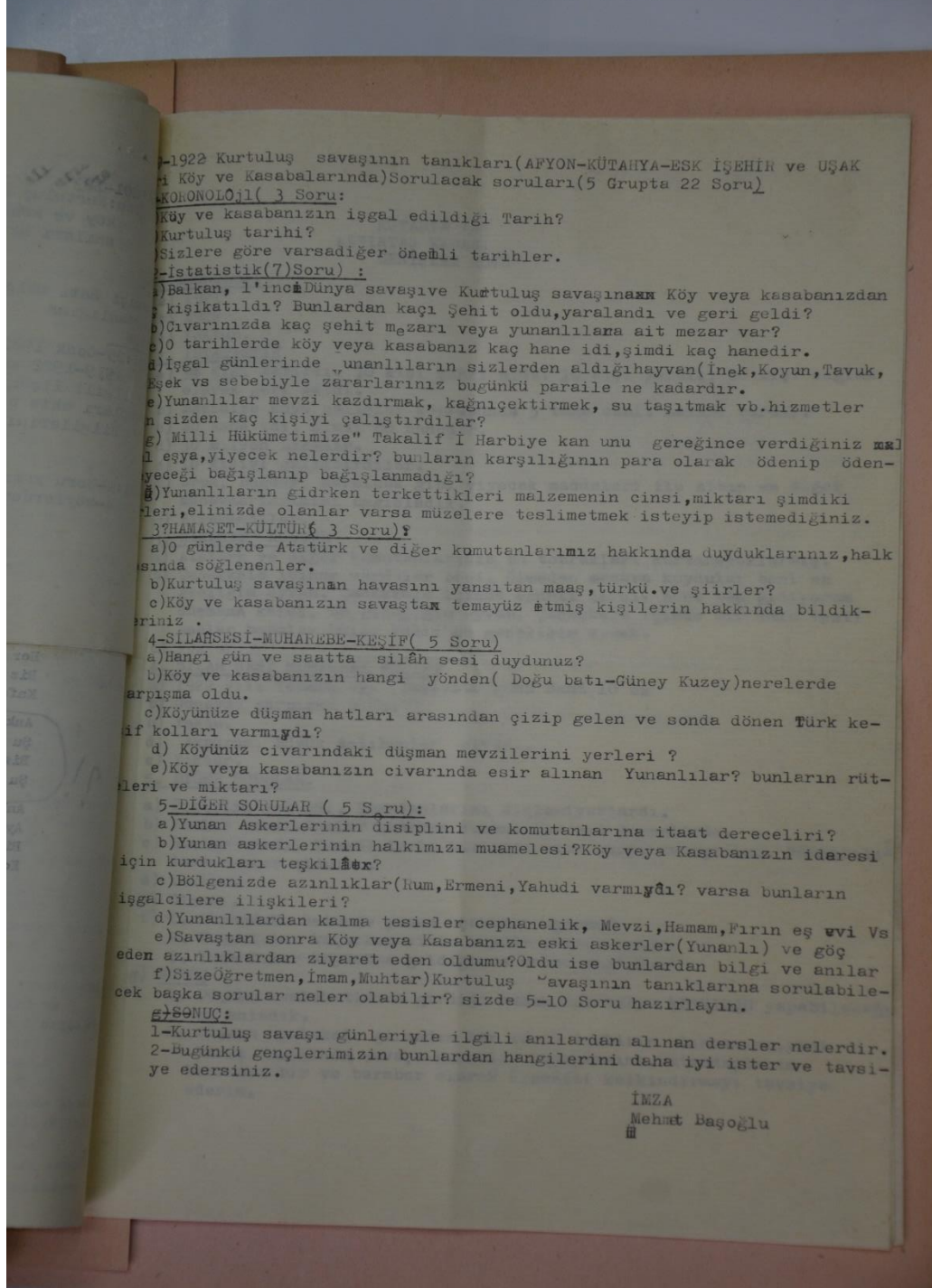
Milli Mücadele yıllarındaki çarpışmalar esnasında şehit olan askerlere dair köylerde bulunan şehitliklerin yerleri ve burada kaç şehidin bulunduğu hatıralarda anlatılanlar çerçevesinde tespit edilmiş ve bunlar söz konusu raporlara yansımıştır.

Hatıralarda, Tavşanlı hariç yerli Rumların, Ermenilerin, Yahudilerin faaliyetlerine dair ayrıntılı bilgiye rastlanılmamıştır.

Kaynakça

- Altıntaş, A. (1990). *Milli Mücadele döneminde Afyon ve havalisi (1919-1922)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Ertan, T. F., Unat K., (2014) *Kocatepe'den Dumlupınar'a bir sözlü tarih denemesi*, Büyük Taarruzun 90.Yılında Uluslararası Milli Mücadele ve Zafer Yolu Sempozyumu 02-04 Ekim 2012, Ankara, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Erendil, M. (1980). *Kütahya-Eskişehir Muharebeleri*, Y.5, S.10. Ankara: Gen. Kur. Atase Başkanlığı Yayınları.
- Türk Silahlı Kuvvetleri Afyon Yurtiçi Batı Bölge Komutanlığınca hazırlanan Kütahya Dosyası, Afyonkarahisar Zafer Müzesi Arşivi 1982.
- Kahraman, F. (2019). *Milli mücadele döneminde Gediz*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Karakaş, Ö. (2000). *19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başlarında Kütahya (Germiyan) Sancağı salnameleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Sarısaman, S. (2014). *Uşaklıların anılarında milli mücadele*, Büyük Taarruzun 90.Yılında Uluslararası Milli Mücadele ve Zafer Yolu Sempozyumu 02-04 Ekim 2012, Ankara, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Sezengöz, S. (2006). *Milli mücadele döneminde Kütahya ve Birinci Meclis'te Kütahya milletvekilleri, siyasi görüşleri ve hizmetleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Öztürk, A. (2013). *Milli mücadele'de zor yıllar 1919 - 1922 Kütahya ve havalisi*. Kütahya: Egemen Yayınları.
- Yıldız, H. D. (1981-1982). *Kütahya'nın tarihçesi: Atatürk'ün doğumunun 100. yılına armağan*. İstanbul: Formül Matbaası.

EK1: 1919 – 1922 Kurtuluş Savaşının Tanıklarına (Afyon-Kütahya-Eskişehir ve Uşak Şehirleri Köy ve Kasabalarında) sorulacak Sorular (5 Grupta 22 Soru)

1-1922 Kurtuluş savaşının tanıkları (AFYON-KÜTAHYA-ESKİŞEHİR ve UŞAK Şehirleri Köy ve Kasabalarında) Sorulacak soruları (5 Grupta 22 Soru)

1-KÖY VE KASABANIN İŞGAL EDİLDİĞİ TARİH?

Kurtuluş tarihi?
Sizlere göre varsadığınız önemli tarihler.

2-İSTATİSTİK (7) Soru :

a) Balkan, 1'inci Dünya savaşı ve Kurtuluş savaşının Köy veya kasabanızdan

kişikattıldı? Bunlardan kaç Şehit oldu, yaralandı ve geri geldi?

b) Civarınızda kaç şehit mezarı veya Yunanlılara ait mezar var?

c) O tarihlerde köy veya kasabanız kaç hane idi, şimdi kaç hanedir.

d) İşgal günlerinde Yunanlıların sizlerden aldığı hayvan (inek, koyun, tavuk,

şek vs sebebiyle zararlarınız bugünkü parasile ne kadardır.

e) Yunanlılar mevzi kazdırmak, kaçırmak, su taşımak vb. hizmetler

n sizden kaç kişiyi çalıştırdılar?

g) Milli Hükümetimize " Taklif İ Harbiye kan unu gereğince verdiğiniz mal

mal eşya, yiyecek nelerdir? bunların karşılığının para olarak ödenip öden-

yeceği bağışlanıp bağışlanmadığı?

h) Yunanlıların giderken terkettikleri malzemenin cinsi, miktarı şimdiki

leri, elinizde olanlar varsa müzelerle teslim etmek isteyip istemediğiniz.

3-HAMASET-KÜLTÜR (3 Soru):

a) O günlerde Atatürk ve diğer komutanlarımız hakkında duyduklarınız, halk

sında söylenecekler.

b) Kurtuluş savaşının havasını yansıtan maaş, türkü ve şiirler?

c) Köy ve kasabanızın savaşta katılmış kişilerin hakkında bildik-

lerinizi .

4-SİLÂHESİ-MUHAREBE-KEŞİF (5 Soru)

a) Hangi gün ve saatta silâh sesi duydunuz?

b) Köy ve kasabanızın hangi yönden (Doğu batı-Güney Kuzey) nerelerde

karşılaştı.

c) Köyünüze düşman hatları arasından çizip gelen ve sonda dönen Türk ke-

lif kolları varmıydı?

d) Köyünüz civarındaki düşman mevzilerini yerleri ?

e) Köy veya kasabanızın civarında esir alınan Yunanlılar? bunların rüt-

leri ve miktarı?

5-DİĞER SORULAR (5 Soru):

a) Yunan Askerlerinin disiplini ve komutanlarına itaat dereceleri?

b) Yunan askerlerinin halkımızı muamelesi? Köy veya Kasabanızın idaresi

için kurdukları teşkilatlar?

c) Bölgenizde azınlıklar (Rum, Ermeni, Yahudi varmıydı? varsa bunların

işgalcilere ilişkileri?

d) Yunanlılardan kalma tesisler cephanelik, Mevzi, Hamam, Fırın eş vs vs

e) Savaşta sonra Köy veya Kasabanızı eski askerler (Yunanlı) ve göç

eden azınlıklardan ziyaret eden oldu mu? Oldu ise bunlardan bilgi ve anılar

f) Size Öğretmen, İmam, Muhtar) Kurtuluş savaşının tanıklarına sorulabile-

cek başka sorular neler olabilir? sizde 5-10 Soru hazırlayın.

6-SÖZÜM:

1-Kurtuluş savaşı günleriyle ilgili anılardan alınan dersler nelerdir.

2-Bugünkü gençlerimizin bunlardan hangilerini daha iyi ister ve tavsi-

ye edersiniz.

İNZA
Mehmet Başoğlu

EK 2: Kütahya Dosyası.

